

285 років від дня народження
Григорія Сковороди

Шлюбне свідоцтво самотнього генія

Микола ШУДРЯ,
лауреат Національної премії
України імені Тараса Шевченка

74

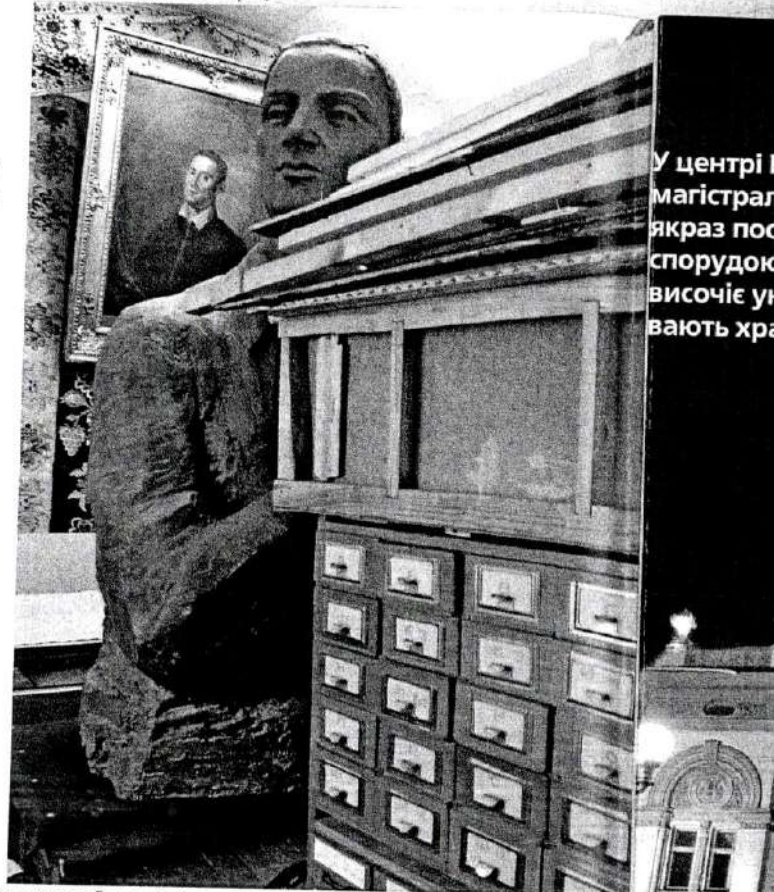
Точну дату народження філософа дослідники встановили аж на початку ХХ століття й лише на схилі його розшукали скупі архівні матеріали про козацький родовід Григорія Сковороди. У ревізькій книзі Лубенської канцелярії (Полтавщина) під № 49 значиться двір Пелагеї Сковородихи, син якої «обретається в певчих», а в реєстровій – є запис про батька. Він був малоземельним козаком і залюбки торгував самотним вином.

Так, 19 липня 1733 року із Сави Сковороди було взято 50 копійок податку за п'ять відер домашнього вина. З тих коштів платили й за початкову освіту сина – спершу в місцевого дяка, а пізніше в Чорнухинській церковнопарафіяльній школі. Після її закінчення селюк у сирій свитині став студентом Києво-Могилянської академії. А потім шляхи простого полтавця пролягли до Петербурга, Австрії, Словаччини, Польщі та Німеччини...

Через роки й роки єдиний учень філософа Михайло Ковалинський так згадував про свого навчителя: «Одягався він пристойно, але просто; м'яса та риби не їв не через марновірство, а зі своєї внутрішньої потреби; для сну виділяв свого часу не більше чотирьох годин на добу; завжди веселий. Бадьорий, легкий, рухливий, стриманий, цнотливий, усім задоволений, добродушний; /... / відвідував хворих, утішав печальних, ділив останнє з немісцями, вибирав і любив друзів за їхнє серце, мав побожність без марновірства, вченість без зазнайства, поведження без лестощів». Усі погоджувалися з такою промовистою характеристикою, а ще традиційно називали Григорія Сковороду самотнім філософом, бо він не мав ані родини, ані справжніх друзів та послідовників. Так тривало довгий час. Визначний славіст і письменник Ізмаїл Срезневський (1812–1880) перший узявся за висвітлення приватного життя філософа. У повісті «Майоре, майоре!» він намагався художньо осмислити народний поголос про невдале одруження Григорія Савича. Ніхто з дослідників не сприйняв твір як документальне свідчення.

Та несподівано до села Сковородинівка (раніше Іванівка) Харківської області, де 9 листопада 1794 року помер Григорій Савич, надійшов лист од Марії Миколаївни Робцевич-Ніцкевич. Вона повідомляла: «Онуком Сковороди був мій дід Федір Ніцкевич. Моя мати Катерина Степанівна, у дівочтві Горпинченко, народилася 1857 року в Ізюмі на Харківщині. Вона була небогою письменника Данилевського. Її родина глибоко шанувала пам'ять про Григорія Савича. Дбайливо зберігали в нас шлюбне свідоцтво про нареченого Сковороду з нареченою Ковбасою...»

Ці рядки вважали цілковитим маренням або невдалим жартом, бо й справді був просто-таки неймовірний збіг: Сковорода з Ковбасою! Та моя праця в архівах увінчалася успіхом: таки ж був полковник Андрій Ковбаса, якому за грамотою Петра I надали село Коробівку. Потім бравий

Чи зустрічався Григорій Савич зі своїм сином? Про нещасливе одруження мандрівного філософа мовчать численні архіви музею-колегіума Григорія Сковороди в Переяславі-Хмельницькому. 2006 рік

офіцер заснував слободу Ковбасувку. Цей масток продав його син Юрій Андрійович. Григорій Ніцкевич був сином доньки Юрія Ковбаси, тобто онуки славного полковника. Отже, якщо вірити розповіді Марії Робцевич, то Григорій Сковорода... мав сина. Саме ним і міг бути згаданий Григорій Ніцкевич.

Гаданий син філософа народився 1762 чи 1763 року, коли Григорій Савич працював у Харкові. Сковорода згадує 25 червня 1767 року в листі до Михайла Ковалинського: «Такий несподіваний вихор вихопив мене з Куп'янських степів, що, крім верхнього вбрання та киреї, я нічого з собою не взяв». Що ж сталося? Очевидно, йдеться про нещасливе одруження. Сковорода покохав онуку полковника, й вони таємно побралися. Та заможні батьки нареченої змусили убогого любомудра зректися шлюбу. Він це зробив, а потім подався світ за очі. Відтоді Григорій Сковорода став тим, ким його знає світ, – мандрівним філософом, поетом і проповідником. Ковбасівна, зажурившись за чоловіком, невдовзі померла. Її сина Григорія (промовисте ім'я!) виховувала тітка, від якої той успадкував масток.

Хтозна, чи зустрічався Григорій Савич зі своїм сином, який мав материне прізвище від другого чоловіка – Ніц(ч)кевич. Та все ж нащадки зберегли цю історію.

Могила філософа в селі Іванівка (нині Сковородинівка), що на Харківщині. За переказами, він викопав її собі сам

Історію те довгих клопотів відкрити став Петербурга та однією умовою ською мовою. Перша поків. Ї очолив і домий – 1875 ви, якому вда багатьох тала Київська дума ла постановка ського. Вона і тому, що у ви но-Горчакова,

У центрі І
магістрал
якраз пос
спорудок
височіє у
вають хра

Василь ТУРКЕ